

Riin Senkel

Tartu ülikooli eesti ja soome-ugri
keeleteaduse bakalaureus

Keelevigade roll suhtumise kujundamisel teksti autorisse

Arvutisuhtlus võimaldab internetikasutajatel oma identiteeti täielikult varjata ning paljud esmamuljet kujundavad asjaolud jäävad interneti vahendusel kättesaamatuks. Seega on veebikeskkonnas peaaegu et tähtsaimaks enese esitlemise viisiks tekst, mida avalikult jagatakse. Kas õigekeelsusvead muudavad lugejate arvamust teksti autori kohta ning kas mingit tüüpi vead on vastuvõetavamad kui teised?

Internetil on lisaks suhtlemisvõimalustele pakkuda ka palju muud. Tänapäeval kogub üha rohkem populaarsust internetikaubandus. Sotsiaalmeedia muutub justkui virtuaalseks turuks, kus kauplemine on lihtne ja kiire. Müüjad on anonüümsed ning nende kohta leidub väga vähe isiklikku informatsiooni. Niisiis on ostjal väga keeruline hinnata nende usaldusväärsust, meeldivust või intelligentsust. Tänapäeva tihedas majanduskonkurentsis on tekstide keelelisele korrektsusele tähelepanu pööramine hea võimalus muuta pakutav kaup või teenus tarbijale atraktiivseks ning luua äri positiivne kuvand.

Artikli aluseks oleva uurimistöö¹ eesmärk oligi välja selgitada, milline on potentsiaalsete ostjate hinnang müüjale või abipalujale juhul, kui teksti kirjutamisel on kasutatud normingukohast eesti keelt või vastupidi, normeeritud kirjakeelest on kõrvale kaldutud. Uurimus toetus kahele hüpoteesile: õigekeelsusvigadega tekstile antud hinnangud on

¹ Artikkel põhineb Riin Senkeli 2016. aastal Tartu ülikoolis kaitstud bakalaureusetööl „Keelevigade roll suhtumise kujundamisel teksti autorisse”, juhendaja dotsent Liina Lindström.

negatiivsemad kui vigadeta tekstile antud hinnangud ning et on mingid kindlad õigekeelsusvead, mis on vastuvõetavamad kui teised.

Varasemad uurimused

Samateemalisi uurimusi võib leida peamiselt psühholoogia valdkonnast, mistõttu on probleemi vaatlemine keeleteaduslikust vaatevinklist uudne. Eestis on niisugune uurimistöö autori teada esimene, küll on aga teemat uuritud välismaal.

Varem on õigekeele rolli suhtumise ja hinnangute kujundamisel uurinud näiteks Jane A. Vignovic ja Lori Foster Thompson (2010) e-kirjade põhjal. Kujuteldava kirjavahetuse põhjal paluti katseisikutel hinnata eri väiteid, mille abil hinnati arvamust teksti autori isiksuseomaduste kohta, nagu näiteks usaldusväärsus, ekstravertsus, meeldivus, kohusetundlikkus, intelligentsus jms. Tulemustest selgus, et ortograafia- ja stiilivead mõjutavad lugeja arvamust negatiivselt ning vähendavad positiivseid hinnanguid teksti koostaja usaldusväärsuse ja intelligentsuse kohta.

Ka Connie K. Varnhagen (2000) on analüüsinud keelevigu ja nende mõju hinnangutele teksti autori kohta. Valimisse olid võetud teise, neljanda ja kuuenda klassi lapsed ning nende hinnangud korrektsetele ja mittekorrektsetele tekstivariantidele. Tulemuseks oli, et vigadeta lood olid laste arvates huvitavamad, meeldejäätavamad ja mõistetavamad kui vigadega jutukesed.

Flaami ja hollandi keeles on tekstile antud hinnanguid uurinud Filip Devos (2015). Kogutud on õpetajate seisukohti üldise kirjaoskuse ning ametliku keele kohta ning selgus, et korrektne keelekasutus on mõlemal juhul sama tähtis. Vead, mida uurimuses analüüsiti, jaotati kaheks: ortograafiareeglite rikkumised (nt algustäheortograafia, verbi- ja sidekriipsukasutuse vead) ning mäluga seotud ortograafiavead (üksiksõnade kirjutamine jms). Selgus, et mäluga seotud kirjavead hinnati suuremateks vigadeks kui reeglite väärkasutusest tulenenud vead.

Sama teemat on SMS-ide ja käsitsi paberile kirjutatud sõnumite võrdluse põhjal käsitlenud ka Danielle N. Gunraj jt (2016). Viimases uurimuses osutatakse asjaolule, et telefoni- või arvutisuhtluses võib olla teatud õigekeelenormingute eiramine (nt arvutisuhtluses kirjavahe-märkide ärajätmine) muutnud tavaks ning kõrgemalt hinnati vigast kui normingukohast varianti.

Kuigi enamiku uurimuste tulemused väidavad, et keelevead põhjustavad negatiivsemaid hinnanguid teksti ja selle autorisse, selgus Gunraj jt tööst, et internetikeeles võivad normid ka muutuda ning mõne kokkuleppe rikkumist peetakse pigem normiks ja hinnatakse positiivselt.

Uurimismaterjal ja meetod

Analüüsitud materjal on pärit kahest toodete müügi, ostmise ja vahetamisega tegelevast Facebooki kommuunist (Taaskasutus Tartus ning OOSTAN JA MÜÜN! Reeglite vaba!). Neist on alustekstideks võetud kolm müügikuulutust ja kolm abipalvet. Originaalpostitusi on vastavalt uurimiseesmärkidele muudetud: igast postitusest on tehtud kokku- ja lahkukirjutamisvigadega, täheortograafiavigadega variant ning neile võrdluseks vigadeta tekstivariant. Tekstide muutmisel on silmas peetud, et vigade arv ühe teksti eri versioonides oleks sama ning et ühes variandis esineks korraga vaid üht liiki vead. Sisu ja lausete poolest on tekst igas variandis identne.

Tulemuste hankimiseks on kasutatud katsemeetodit. Katse läbiviimiseks koostati Google'i küsitluse vorme kasutades internetikeskkonda kolm eri küsimustikku, mis jagati kolme vastajarühma vahel. Vastajatele esitati igast tekstivariandist (kokku oli kolm müügipostitust ja kolm abipalvet) korraga vaid üks kindla veatüübiga tekst, et välistada võimalus sama teksti eri variante võrrelda. Kõigile vastajatele loodi näitepostituse põhjal fiktiivne olukord, kus pakutakse kaupa, mille soetamine või annetamine on katseisikule vajalik, ning selle põhjal paluti hinnata müüja või abipaluja usaldusväärsust, meeldivust, intelligentsust ning enda soovi vastavat kaupa sellelt müüjalt soetada või teisel juhul soovi vastavat kaupa abivajajale loovutada. Hindamiseks oli antud seitsmepalline summeeritud hinnangute ehk Likerti skaala, kusjuures hinne 1 tähistas negatiivseimat hinnangut ja 7 positiivseimat. Likerti skaalat² kasutatakse hoiakute mõõtmiseks ja see koosneb väidetest, millest igaüks hinnatakse positiivselt ja negatiivselt orienteeritud mitmepunktilisel skaalal; saadud hinnangud summeeritakse (Elmes, Kantowitz, Roediger III 2013: 426).

Küsitlus postitati enamasti üliõpilastega seotud Facebooki kommuunidesse. Vastajate hulgas oli nii kõrgharidusega kui ka kõrghariduseta

² Vt lisaks Likert, Rensis 1932. A technique for the measurement of attitudes. – Archives of Psychology 140, 44–53.

inimesi, st et kaasatud olid ka need, kelle haridustasemeks oli märgitud vähemalt keskharidus. Kolme küsitluse vastajate hulk ei olnud võrdne: esimesele küsitlusele oli vastajaid 87, teisele 43 ja kolmandale 40.

Selleks et tulemusi kontrollida ja vastanute rühma võimalikult ühtlasena hoida, koguti katseisikute kohta ka lihtsamaid demograafilisi taustandmeid, nagu näiteks eriala, vanus, sugu ja emakeel. Samal põhjusel jäeti nende andmete alusel välja nende inimeste vastused, kelle emakeel ei olnud eesti keel või kel oli hariduseks märgitud põhiharidus.

Kolmele katsevariandile koguti 170 vastust. Vastanuist 60,6% olid naised ja 39,4% mehed ning nende keskmine vanus oli 25,4 eluaastat. Katseisikute haridustasemeks oli 20,6% juhtudest märgitud keskharidus ning 79,4% vastajail kõrgharidus, mis on juba lõpetatud või veel omandamisel.

Kirjavigade põhjal tehakse enim järeldusi autori intelligentsuse kohta

Tulemuste võrdlemisel olid olulisimateks parameetriteks kõigist kogutud hinnetest arvutatud keskmine³ ja mediaan⁴. Kokku- ja lahkukirjutamis- ning täheortograafiavigadega tekstidele antud hinnanguid võrreldi ilmsete ortograafiavigadeta tekstivariantidele antud hinnangutega.

Iga kolme tüüpi teksti ning nelja parameetrit (usaldusväärsus, meeldivus, intelligentsus, valmisolek osta või loovutada) kõrvutati esmalt omavahel. Kuna tekste ühekaupa analüüsid selgus, et müügi-postitusi ja abipalveid ei hinnata erinevalt, siis pole mõttekas neid ka eraldi vaadelda.

Esmalt võrreldi erinevatele isiksuseomadustele antud hinnangute erinevusi. Aluseks võetud neljast parameetrist erinesid enim hinnangud intelligentsusele, see tähendab, et ortograafiavigade põhjal tehakse enim järeldusi autori intelligentsuse kohta. Ortograafiavead mõjutasid otseselt ka hindajate valmisolekut toodet osta või abivajajad aidata, ent mõjutasid veidi vähem hinnangut autori usaldusväärse ja meeldivuse kohta. Niisiis võib järeldada, et internetikeskkonnas eduka kauplemise huvides ning enesest intelligentse mulje jätmiseks tuleks vältida ilmseid ortograafiavigu.

³ Aritmeetiline keskmine on tavalisim katses kasutatav suurus, mis väljendab keskset tendentsi. (Elmes, Kantowitz, Roediger III 2013: 340)

⁴ Mediaan jagab jaotuste skaala pooleks, sellest arvust täpselt pooled on suuremad ja pooled väiksemad. (Elmes, Kantowitz, Roediger III 2013: 340)

Kokku- ja lahkukirjutamisvigade puhul pigistatakse silm veidi kinni

Võrreldi ka kõigi kuue teksti kolme veatüübiga variante sellest küljest, kuidas erinevad hinnangud eri tüüpi vigu (kokku- ja lahkukirjutamis- ja täheortograafiavead) sisaldavatele ning ilmsete vigadeta tekstivariantidele. Selgus, et täheortograafiavigadega tekstivariantidele antud hinnangud olid kõigi aspektide (müüja või abipaluja usaldusvärsus, meeldivus, intelligentsus, soov vastavat kaupa sellelt müüjalt soetada) puhul madalamad kui kokku- ja lahkukirjutamisvigadega tekstivariantidele antud hinnangud.

Teksti autori intelligentsus oli kõikide vigadeta tekstivariantide põhjal hinnatud 1,3 palli kõrgemalt kui kokku- ja lahkukirjutamisvigadega variantide põhjal ning 2,2 palli kõrgemalt kui täheortograafiavigadega variantide põhjal.

Katses paluti anda hinnang veel enda valmisolekule toode osta või loovutada ning nende hinnangute keskmine oli vigadeta tekstivariandi puhul 0,7 palli kõrgem kui kokku- ja lahkukirjutamisvigadega variandi puhul ning 1,3 palli kõrgem kui täheortograafiavigadega variandi puhul.

Usaldusvärsus ja meeldivus oli hinnatud kõigi tekstivariantide puhul väga sarnase keskmise hindegaga. Vigadeta teksti puhul oli neile kahele parameetrile antud keskmine hinnang täpselt sama. Kokku- ja lahkukirjutamisvigadega tekstivariandi puhul olid keskmised hinnangud neile kahele parameetrile veidi madalamad kui vigadeta variandi puhul, kuid samuti ühesugused. Täheortograafiavigadega tekstivariandi puhul erinevad hinnangud usaldusvärsusele ja meeldivusele kõigest 0,1 palli. Need kaks parameetrit on iga veatüübi juures kõrgemalt hinnatud kui intelligentsus ja valmisolek osta või loovutada. See võib viidata asjaolule, et need küsimused pole väga head, kui soovida eristada hinnanguid ühe teksti piires.

Küll aga saab nende küsimuste alusel võrrelda kokku- ja lahkukirjutamis- ning täheortograafiavigadega tekstivariandile antud hinnanguid vigadeta tekstile antud hinnangutega. Kokku- ja lahkukirjutamisvigadega tekstivariandile antud hinnangud on mõlema parameetri, usaldusvärsuse ja meeldivuse puhul 0,8 palli madalamad kui vigadeta tekstivariantidele antud hinnangud.

Täheortograafiavigadega tekstivariantidele antud hinnangud erinevad vigadeta tekstivariantidele antud hinnangutest usaldusvärsuse puhul 1,3 palli ja meeldivuse puhul 1,4 palli. Taas on ka nende parameetrite,

nagu ka kõigi eelnevate puhul, kokku- ja lahkukirjutamisvigadega tekstivariantidele antud hinnangud veidi kõrgemad kui täheortograafiavigadega tekstivariantidele antud hinnangud (usaldusväärsus 0,5 palli, meeldivus 0,6 palli kõrgem). Niisiis on kokku- ja lahkukirjutamisvigadega tekstivariantidele antud hinnangud läbivalt kõrgemad kui täheortograafia vigadega variantidele antud hinnangud. Seega on kokku- ja lahkukirjutamisvead vastuvõetavamad kui täheortograafia vead. Tulemusele toetudes võib välja pakkuda põhjuseid, miks see nii on. Esiteks võivad täheortograafia vead olla lauses silmatorkavamad kui kokku- ja lahkukirjutamisvead. Teiseks põhjuseks võib olla see, et lugejad ei ole ka ise kokku- ja lahkukirjutamise reegleid täielikult omandanud või tekitab veidi segadust see, et palju sõnu on lubatud ja võimalik kirjutada mitut moodi.

Lõpetuseks

Tulemustest selgus, et hinnangud teksti ning autori kohta on negatiivsemad juhul, kui tekst sisaldab kirjavigu. Täheortograafia vigadega tekstivariantidele antud hinnangud on madalamad kui kokku- ja lahkukirjutamisvigadega tekstivariantide omad.

Ehkki uurimismeetodi parandamis- ja edasiarendamisvõimalusi on mitmeid, on selle pilootuurimuse tulemused siiski väga ilmsed: müügi-kuulutuse või abipalve edukus sõltub suuresti sellest, kui palju tähelepanu on müüja või abipaluja suunanud ortograafiareeglite järgimisele.

Viidatud kirjandus

- Devos, Filip 2015. Learning from teachers' cognition: some myths and realities about teachers' attitudes towards spelling. – Edulearn, 7395–7402.
- Elmes, David G., Barry H. Kantowitz, Henry L. Roediger III 2013. Psühholoogia uurimismeetodid. Üheksas väljaanne. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Gunraj jt = Gunraj, Danielle N., April M. Drumm-Hewitt, Erica M. Dashow, Sri Siddhi N. Upadhyay, Celia M. Klin 2016. Texting insincerely: The role of the period in text messaging. – Computers In Human Behavior 55, 1067–1075.
- Varnhagen, Connie K. 2000. Shoot the Messenger and disregard the message? Children's attitudes toward spelling. – Reading Psychology 21/2, 115–128.
- Vignovic, Jane A., Lori Foster Thompson 2010. Computer-mediated cross-cultural collaboration: Attributing communication errors to the person versus the situation. – Journal Of Applied Psychology 95/2, 265–276.